

Brukermedvirkning - et demokratisk prinsipp

For meg handler brukermedvirkning om grunnlovsfestede borgerrettigheter - om selvbestemmelse i eget liv. Ikke om et nytt moteord.

TEKST

Anne Grethe Klunderud

PUBLISERT 5. juni 2010

DEBATT: BRUKERMEDVIRKNING

Brukermedvirkning handler om menneskerettigheter og om enkeltpersoners reelle makt i eget liv, skriver Anne Grethe Klunderud. Det dreier seg om å se hele mennesket og hele livet til pasienten. I hvor stor grad evalueres det om behandlingen har nytte i hverdagen til den enkelte? spør hun.

Det er stadig debatt om brukermedvirkningen. Fra mitt ståsted som landsleder i Mental Helse opplever jeg i liten grad at det er problemer i behandlingsrelasjonene det snakkes om. Allikevel synes mye av oppmerksomheten i profesjonsutdanningene å ligge der, når en diskuterer hva som er kvalitet i behandling. Derimot møter jeg mange som snakker mye om lite tilgjengelige tjenester. Tjenester som bare opererer mellom 9 og 16, som kun er tilgjengelige på ukedager og tjenester som er feriestengt. Det snakkes mye om manglende muligheter for innleggelse når man selv kjenner at man trenger hjelp, eller til selv å definere når det inntreffer en krise eller at ting er akutt. Likevel er det helt andre ting det jobbes med. Hvor er brukermedvirkningen da?

Den enkeltes råderett

I Stortingsmelding 16 (2002–2003), «Resept for et sunnere Norge», var det noen setninger som spesielt fant gjenklang hos meg. Disse setningene innleder kapittel 6 om psykisk helse: «**De** fleste kjente strategiene for å forebygge psykiske problemer og lidelser og fremme sunn helse legger vekt på å styrke den enkeltes opplevelse av egen mestring, sosial støtte og tilhørighet, opplevelse av å være til nytte, evne til å ta ansvar for seg selv og evne til å ta i bruk egne ressurser». Hovedårsaken til at setningen festet seg hos meg var kanskje at de tok opp i seg den samme ideologiske grunntenkningen som var så tydelig i Opptrappingsplanens grunnmur Stortingsmelding 25 (1996–1997), «Åpenhet og helhet». Her sendes klare signaler om at den enkeltes råderett skulle stå i sentrum.

«I hvor stor grad evalueres det om behandlingstilbudet har en nytte i hverdagen til den enkelte, at det faktisk fører frem til et mål som forhåpentligvis brukeren selv har satt?»

For meg er det dette brukermedvirkning i bunn og grunn handler om. Råderett, selvbestemmelse – reell makt i eget liv. Mulighet til å påvirke rammebetingelsene for livet som skal leves, mulighetene til å ta reelle valg, eller til å velge bort. Sentrale grunnlovsfestede borgerrettigheter i staten Norge, noe av det viktigste selve demokratiet bygger på. Ikke et nytt fint ord fra de som sitter med makten.

Livet utenfor behandlingsrommet

Er det begrepet «brukermedvirkning» som tukler det til? Klarer vi ikke å se brukermedvirkning innenfor tjenestene i sammenheng med borgernes rett til medbestemmelse?

Det kan noen ganger virke som om hjelperne ikke tror at brukernes egenkompetanse kan matche profesjonskompetansen når det kommer til å inneha myndighet. Blir hjelperne så fokusert på området det søkes hjelp for, at de glemmer alle de andre elementene et liv består av? Kanskje er dette enda en grunn til å jobbe mer på brukernes egne arenaer i stedet for inne på kontoret. Enkelte ganger er det nok slik at det ikke finnes rom for å se hele mennesker i behandlingsrommet. Det kan virke som om behandlingsrelasjonen blir viktigere enn å sikre det mennesket som skal hjelpes et liv også utenfor behandlingsrommet. Kanskje er det uklare målvalg. I hvor stor grad evalueres det om behandlingstilbudet har en nytte i hverdagen til den enkelte, at det faktisk fører frem til et mål som forhåpentligvis brukeren selv har satt?

Brukerne må definere mål

Brukernes evaluering av tjeneste som ytes, er i vinden om dagen. Det er jo liten vits i å drive tjenester som tjenestemottakerne ikke er fornøyde med. Men i brukermedvirkningens navn hadde det vært spennende å vite om det for eksempel hadde vært brukere med på å utforme spørsmålsstillingene på evaluerings skjemaene.

I alle hjelperelasjoner er det en stor ubalanse i maktforholdet mellom den som hjelper og den som er hjelptrengende. Hvis det virkelig skal legges til rette for brukermedvirkning, må dette tas hensyn til. Når brukerne skal evaluere behandlingen, blir det viktig å ta hensyn til makten behandleren sitter med. Er det tatt høyde for brukernes redsel for ikke å tilfredsstille behandleren sin, redselen for å si noe sårende, ellet rett og slett for å miste et tilbud? Hvis vi virkelig mener noe med brukermedvirkning, burde kanskje evalueringen organiseres av andre enn behandleren. Kanskje er «Bruker spør bruker» en modell som kunne utvikles videre?

anne.grethe.klunderud@mentalhelse.no

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 47, nummer 6, 2010, side

TEKST

Anne Grethe Klunderud